

„Nem tőletek való, de a mienk sem”

Herta Müller Nobel-díjas író nő Freiburgban

„Nem tőletek való, de a mienk sem”, így fordítható az a tömör felirat, amely alatt a freiburgi *Vasárnapi Újság* Herta Müller Nobel-díjáról számolt be.

Csak egyszer egy évben cseng a telefon Stockholm-ból. Száraz udvariassággal közlik, hogy a felhívott az ez évi irodalmi Nobel-díj nyertese. Hét évvel ezelőtt Kertész Imrénél csengett a telefon. Először kapta a magyar irodalom ezt a rendkívüli elismerést. Meglepetéssel járt a stockholmi döntés most is, Herta Müller író nő esetében. Pedig Németországban nem először, hanem nyolcadszor csengett a telefon: Mommsen, Eucken, Heyse, Thomas Mann, Hesse, Böll és Grass után egy Temes megyei faluból származó „nem kimondottan német” hölgnél, aki 22 évvel ezelőtt a kibírhatatlan önkényuralomból megszabadulva érkezett Berlinbe. A telefonban közölt meglepő hírt Herta Müller nevetve és hitetlenkedve fogadta, a díjra igazán nem számított és nem is számíthatott, annak ellenére, hogy már több kiemelkedő díjjal jutalmazták az utóbbi évek során. Például elnyerte a német könyvkereskedők ez évi Békedíját – a díjat, amely sok esetben a Nobel-díj előszobája.

Még az irodalmi Nobel-díj kihirdetése előtt az író nő elfogadta Michael Schwarz, freiburgi könyvkereskedő meghívását, hogy felolvasást tartson egy város közeli romantikus szőlőbirtokon (Kaiserstuhl). Legfőbb 100-fős közönséget befogadó helyiséggel számoltak az október 20-án tartandó rendezvényre. A felgyorsult eseményeknek köszönhetően azonban Herta Müller mint Nobel-díjas író nő jelenhetett meg a Frankfurter Nemzetközi Könyvvásár közönsége előtt. A freiburgi könyvkereskedőnek kétsége támadt a váratlan fordulat után, s kíváncsian várta az író nő elhatározását: Herta Müller – ígéretét betartva – jelezte jövetelét.

A rendezvény helyszínét illetően a választás a Dreisam partján lévő egyszerűen berendezett Paulus-teremre esett. Befogadóképessége közel 1000 ülőhely. A moderálást a két televíziós adó az SWR (ARD-Südwestdeutschland) és a freiburgi TV-Südbaden vette át. Magyar írók is ellátogattak már ide, emlékszem Eörsi Istvánra, majd Kertész Imrére, aki 550 fő előtt beszélt a Városi Színházban, később Esterházy Péterre, aki 350 főt vonzott a Városháza nagytermébe. És most nagy

eseménynek ígérkezett a második meglepetés, hogy a Nobel-díjas író nő a frankfurti könyvvásár után rögtön Freiburgba jön. Nem hagyhatja cserben sok földijét sem, akik egy időben érkeztek vele Freiburgba és környékére, ugyanazon okokból a nyolcvanas évek második felében.

Lelkes és hosszan tartó taps fogadta a moderátor kíséretében a dobogón megjelent író nőt. A lelkes taps az író nő döntésének is szólt, hogy ígéretét betartotta. Sokaknak azonban nem jutott hely a teremben, ahol robbanásig nőtt a feszültség, aligha fordult eddig elő, hogy ennyi ember egy egyszerű írói felolvasást ilyen figyelemmel kísérte volna.

Az író nő az *Atemschaukel* (Lehellet hinta) című legújabb művéből olvasott fel. Pontos és szemléletes mondanivalója nem támasztott szenvedélyeket, csupán figyelmet vagy csodálkozó elismerést. Azután párbeszéddel folytatódott az SWR szerkesztője és az író nő között a múltból, arról a múltból, melyet ő személyesen nem élt át úgy, mint például én. Ő mások nevében beszél, mások sorsát idézi fel, amelyet oly gondossággal közvetít.

Nem hagyja magát kisajátítani, ő nem a bánati sváboké, nem a román államé, és új hazájában magát nem tartja ősi németnek. Egy firtató kérdésre, hogy németként vagy csak szerény menekültként érkezett-e, azt válaszolta, hogy ez nem állt a kitöltendő űrlapon. Az író nő, aki 1953-ban a Temesvár melletti Nitzkyfalván született, s aki a német nyelvet sem anyanyelvi tökéletességében, sem divatos stílusában, inkább regionális akcentusában beszéli, hatása alól mégsem tudja kivonni magát senki.

Egyedi jelenség, váratlan és kritikus meglátásai kiemelik sorstársai közül. Nem sablonosan ábrázolja a múltat. Nem büszke származására, nem büszke volt hazájára, népére, s nem büszke a történelmére. Egy kíméletlen szülői ház nevelte, jobban mondva fegyelmezte. A jól ismert Kárpát-medencei kisebbségi szellem övezte minden lépését, szándékát a nagy múltú Temesváron. A második világháború következményeit szenvedte meg. Elismeri a bánati és erdélyi németiség gyalázatos szerepét, bűnösségét és az azt megszenvedők üldözését



és önmeghasadását. Születi kétes szerepét elkerüli (egy interjúban megemlítette, hogy apjámak köze volt a Waffen-SS-hez). Mint mindnyájan, ő is örökölte a Kárpát-medence nyomasztó világát, népeinek állandó egymás elleni harcát, megélte az önkényuralom „mindenki,

mindenki elleni” állapotát. Kritikus mondani-
valója sohasem tréfás vagy gúnyos, hanem következetes és hajthatatlan. Nem hajlik a nemzeti (népi) önfelbecsülésre, dicsőítésre, önámításra, vagy elhallgatásra. Szókimondó, őszinte szavait, sokszor meglepő módon találja. Herta Müller nehéz olvasmány, mert nagyon oda kell figyelni, hogy írásai apró mozzanatait megértjük.

A Paulus-teremben, melynek belépőjegyeit három nap alatt kiárusították, Herta Müller késő estig dedikálta frissen vásárolt műveit, pedig már felvonult a takarító brigád.

Könnyek szöknek szemünkbe, ha földijeink sikeres szerepéről hallunk. Valamennyien tudjuk, kik elhagytuk szülőföldünket, hogy csupán emlékeinket vihetjük magunkkal más tájakra, melyek tudatosítják bennünk, honnan és miért indultunk el valamikor, melyek későbbi életünket, vágyálmainkat, sikereinket meghatározzák. Üldözöttek, elnyomottak, a diktatúra áldozatai csakis a túlélők őszinte

írásaival szólhatnak hozzánk. A stockholmi akadémia ez esetben is egyértelműen állt ki a közösen elszenvedett múltért.

Hidasi József, (Losonc –) Freiburg

HAMAROSAN MEGJELNIK

A másik világháború, Trianon, a forradalmak – eltorlaszolják a lehetőséget, hogy az első világháború következményeivel szembesüljünk. Ez a végzetes eseménysor nem a háború elvesztésében és folytatásában, az igazságtalan békében testesült meg, hanem a lövészárkokban és a hadifogolytáborokban testközébe került magyar társadalom csoportjai közötti viszonyban. A történelem sodrása az egyre romló és feszültebbé váló helyzetek, az ott szerzett tapasztalatok feldolgozására nem adott időt. E korszaknak nincs *A kőszívű ember fiai* regénye.

Pedig ez a magyar regény mégis megszületett. Igaz nem magyar nyelven, s mégcsak nem is az európai féltekén. Bizonyára ez a nyelvi, s identitásbeli kívülállás, de ugyanakkor anyanyelvi szintű társadalomismeret, benső közösségi érzés kellett ahhoz, hogy az író láva-indulatú és -forráságú anyagához közeledjen, s azt megformálja.

Avigdor Hameirinek, az új héber irodalom egyik alapítójának és klasszikusának (Ady, és a *Nyugat* köre barátjának és munkáinak Szentföldre plántálójának) sikerült megérezkítenie a Habsburg Monarchiából kiszakadó magyar társadalom nagy látószögű és ritka mélység-élességű képét. Noha már 1929-ben jelent meg először Tel Avivban, soha jobbkor, megfelelőbb történelmi időben nem térhet vissza oda, ahol a leginkább szükség van rá.

Kötetünk az I. világháború befejeződésének 90. évfordulóján jelenik meg.